

Nikodém - z gréc. Nikodémos – „premožiteľ ľudu“

Nový biblický slovník: v Jánovom *evanjeliu* vystupuje ako *farizej* a „popredný muž medzi Židmi“, t.j. člen *sanhedrinu*, ktorý v noci navštívil Ježiša (*Ján* 3,1-21); bol to pravdepodobne poctivý muž, ktorého priťahoval Ježišov charakter a učenie, ale bál sa, že by sa o jeho záujme mohli dozvedieť ostatní farizeji; nerozumel však duchovným metaforám, ktoré Kristus používal; Nikodém potom mizne zo scény a znova sa objavuje v Jánovi (7,50-52), kde osvedčuje viac odvahy, keď protestuje proti odsúdeniu Ježiša, bez toho, že by bol vypočutý; poslednou zmienkou o Nikodémovi je Ján (19,40), kde hovorí, že venoval vonné látky na pomazanie Kristovho tela (pozri *olej, myrha, balzam*); bez ohľadu na množstvo legiend o ňom nič viac nevieme; jeho stotožňovanie s bohatým a štedrým Nakdimonom ben-Gorion z *Talmudu* je neisté; pozri *sv. grál* (Biederman); *Zostúpenie do pekiel* (Hall); *Snímanie z kríža, Ukrižovanie, Volto Santo; christologické motívy*

- vo výtvarnom umení v námete *Snímania z kríža a Pohreb Krista*, kde vystupuje s *Jozefom Arimatejským*, sa líši skromnejším odevom a tým, že stojí pri nohách alebo drží Kristove nohy, zatiaľ čo Jozef podopiera ramená a je bohatšie oblečený;

Neznámy autor: Kristus a Nikodém (drevoryt)

P. Lastman: Pohreb Krista (1612)

Stúpenec C. Saraceniho: Gamaliel a Nikodém smútia za sv. Štefanom (1615)

Slovenský maliar z 18.storočia: Kladenie Krista do hrobu (1700-1800)

Nikodém poučovaný Ježišom/Rozhovor s Nikodémom - Hall: (*Ján 3,1-21*); Nikodém bol *farizej* a člen *sanhedrinu*; v noci prišiel k Ježišovi, aby od neho získal poučenie (pozri *kvas*); okrem iného hovoril Ježiš o potrebe duchovného znovuzrodenia prostredníctvom *krstu* a prirovnal *Ducha svätého* k vetru, ktorý „vanie, kam chce, jeho zvuk slyšíš, ale nevieš, odkiaľ prichádza a kam ide“; obaja sedia pri stole vo svetle sviečky alebo ako Nikodém stojí v úcte pred Ježišom; Nikodém sa tiež zúčastnil *Pohrebu Ježiša*; zobrazovaný v scénach *Snímania z kríža*, *Oplakávania* a *Pohrebu Krista/Ukladania do hrobu*; pozri *Ježiš, Kristus, biblia*; *Povýšenie na kríž*; *christologické motívy*

F. A. Meloni, Ch. Weigel (vydavateľ): Ježišov rozhovor s Nikodémom (kolorovaná medirytina, okolo 1712)

H. O. Tanner: Ježiš a Nikodém (1899)

Nikodémovo evanjelium - jeden z novozákonných *apokryfov*, v ktorom vystupuje *Jozef z Arimatie*, člen Najvyššej rady *sanhedrinu* a člen veľrady *farizejov*; *Nikodém* spoločne s *apoštolom Judášom* a sudcom *Pilátom* ako očiti svedkovia a vykonávatelia líčia vlastné zážitky príbehu utrpenia, *Ukrižovania* a *Zmŕtvychvstania Ježiša Krista*; kniha sa skladá z prológu, v ktorom sa k autorstvu zápiskov a k ich voľnému prekladu z hebrejčiny do gréčtiny hlási jeden zo sedemdesiatich Kristových učeníkov, *Ananiáš z Damasku*; prvá časť pochádza najskôr zo 2.st. a najneskôr z počiatku 4.st, pretože o nej referuje už roku 325 cirkevný historik *Eusébius z Caesarey*; pod titulom *Skutky Pilátove* (lat. Acta Pilati; gréc. Πράξεις Πιλάτου/Práksis Piláton) *Jozef z Arimatie* popisuje posledné dni Ježišovho života od jeho zajatia cez súd až po ukrižovanie; 2.časť (lat. Descensus ad infernos; pozri *Zostup do podsvetia*) popisuje udalosti od zostupu Ježiša do pekla, spútanie Satana a záchranu duší až po zmŕtvychvstanie; ako svedkovia zázrakov v nej vystupujú dvaja Kristom zachránení hriešnici, *Karinus a Leucinus*; táto časť bola spísaná snáď grécky v priebehu 5.-6.st.

-Evanjelium Nikodémovo je jedinečné v tom, že zmieňuje mená väčšiny novozákonných postáv, ktoré nie sú uvedené v katolíckych bibliách alebo King James Biblia; napríklad vojak, ktorý bodol Ježiša na kríži, je pomenovaný ako *Longinus* a mená dvoch zločincov, pomenovaných *Dimas a Gestas*, ktorí boli ukrižovaní vedľa Ježiša sú tiež uvedené rovnako ako mnoho ďalších; táto skutočnosť sama o sebe robí Nikodémovo evanjelium jedinečné a dôležité

Huf: *apokryfný* text z 5.st., v ktorom sa nachádzajú prvé náznaky legendy o *sv. grále*; hrdinom legendy je *Jozef z Arimatie* a legenda začína tam, kde *evanjelisti* skončili: žiadaním tela *Ježiša* *Jozefom*, aby ho mohol dať pochovať; okrem toho prvýkrát jasne spomína *Zostup Krista do podsvetia*; pozri *grál*, *Dismas a Gesmas*

-*Skutky Pilátove* sa nesmú zamieňať s údajným listom prokurátora Piláta cisárovi Tiberiovi o Ježišovom súde, zázrakoch sprevádzajúcich jeho smrť na kríži, zápornej úlohe Židov a svojom ospravedlňovaní z preliatej krvi nevinného človeka, tento dodatočne pripojený text k je mladšieho dáta

https://en.wikipedia.org/wiki/Gospel_of_Nicodemus

https://cs.wikipedia.org/wiki/Nikod%C3%A9movo_evangelium

<http://www.die-vierte-wache.eu/DE/acta-pilati-deutsch.html> (List Piláta cisárovi Tiberiovi)

https://en.wikipedia.org/wiki/Gospel_of_Nicodemus

nikolaiti - tiež mikulášovci; stúpenci nikolaizmu, kresťanskej herézy; pravdepodobne existovali v mestách *Efez* a *Pergamon* (pozri *Listy kresťanským zborom*); nikolaiti spomínaní v *Zjavení Jána* (2,6; 2,15)

<http://en.wikipedia.org/wiki/Nicolaiism>

Nikon - *patriarcha Nikon*

Nikopoia - gréc. – „vítazná“; prídomek *Panny Márie*; pozri *Mária Nikopoia*

Nikto nemôže slúžiť dvom pánom - (Lukáš 16,10-13); súčasť *podobenstva o nespravodlivom hospodárovi*; Ani jeden sliha nemôže slúžiť dvom pánom. Lebo buďto bude jedného nenávidieť a druhého milovať; buďto sa bude jedného pridržať a druhým pohrdne. Nemôžete slúžiť Bohu aj mamone; pozri *mamon*

H. Brosamer: Podobenstvo o zlom hospodárovi (drevoryt, 1520-1554)

H. Brosamer: Nikto nemôže slúžiť dvom pánom (drevoryt, 1520-1554)

Níl - v *egyptskej mytológii* zbožštený Níl stotožňovaný s *lotosom*, z čiernej hliny Nílu vymodelovaný *Usírev/Osiris*; ďalej pozri *Hapi, Hopej, Satet, Sopdet, Nun*; *Horný Egypt; údolný chrám; bárka mŕtvych*

-vo *stvoriteľských mýtoch* Níl stotožňovaný s *rajskou riekou Gehon*; pozri *žaba (Baleka); Mojžiš*

www v súvislosti s heslom *bennu*: etymologicky je slovo *bennu* odvodené z *weben* „jasne žiarit“ alebo „žiarivo stúpať“, ktoré sa viaže k pohybu *Slnka* po oblohe; uctievanie vtáka *bennu* je teda spojené s uctievaním *Slnka*, predovšetkým v podobe *slniečného boha Atum-Rea*; *bennu* sa ďalej spájal s *egyptským kalendárom*, so *znovuzrozením* a *pravidelným životodarným stúpaním vôd Nílu*; vo všeobecnosti *bennu* symbolizoval *opakujúce sa javy v prírode, striedanie ročných období a ročný pohyb Slnka po oblohe*; pozri *atribúty, symboly, alegórie a prirovnania*

<https://www.google.sk/search?q=Nile+in+painting&espv=2&biw=1853&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwja39mnntTJAhXGWhQKHcTpAAUOsAQIQ>

Dve nílске príšery (drevoryt z Historia Monstrorum od Ulisse Aldrovandi, 1642)

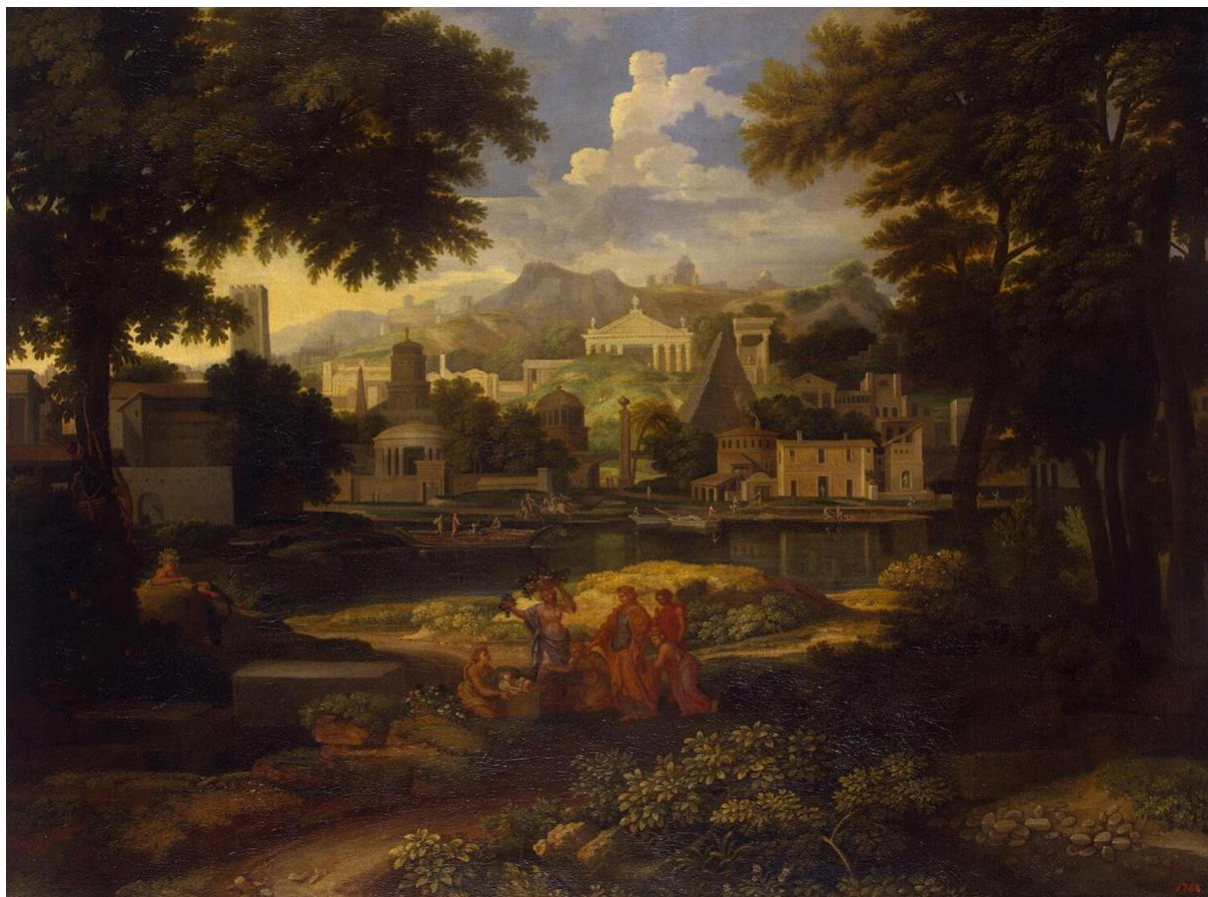

J. Lepautre: Personifikácia Nílu a Pandalokampus (medirytina, 1751)

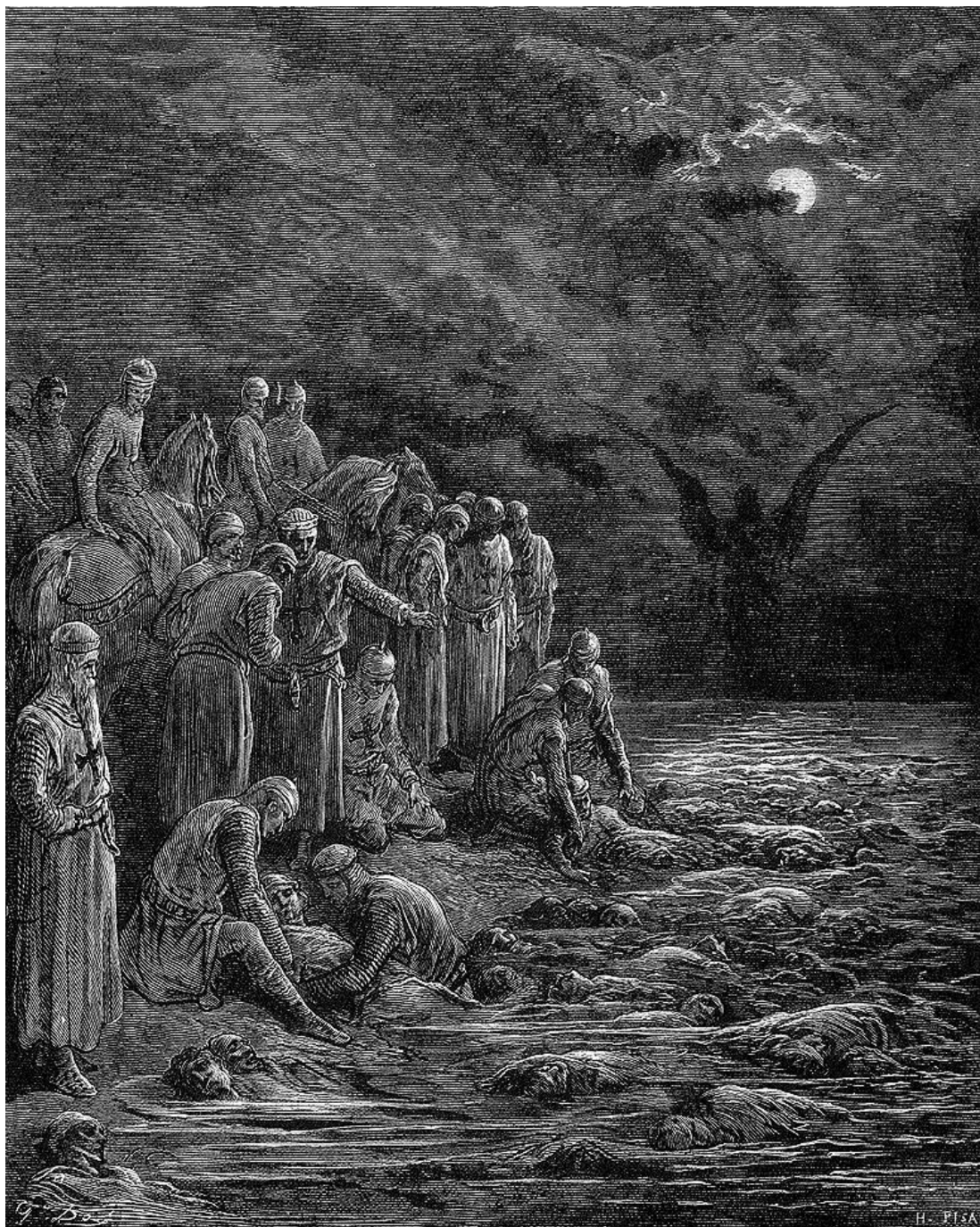

Ch. Poerson: Mojžiš vylovený z Nilu (1651-1652)

E. Allegrain: Krajina s Mojžišom zachráneným z Nílu (17.st.)

G. Doré: Križiaci pri Níle (19.st.)

A. Rosier: Brehy Nílu (19.st.)

L. Haghe (litograf) podľa D. Roberts (náčrt): Starý Níl (litografia, 19.st.)

W. L. Wyllie: Bitka na Níle (1899)

Nílska mozaika (z Palestriny) - neskoro helenistická poschodová mozaika znázorňujúca Níl v jeho prechode z Etiópie do Stredozemného mora a a scény z egyptského života počas éry Ptolemaiovcov; mozaika bola súčasťou klasickej svätyne - jaskyne v Palestrine, mesta východne od Ríma, v strednom Taliansku; dlážková mozaika je široká 5,85m a vysoká 4.31m a je výrazom rímskej fascinácie egyptskou exotikou v 1.st.pr.Kr., a to ako v raný prejav žánru „nílskej krajiny“; ide o najstaršie rímske zobrazenie nílskych scén, z ktorých niekoľko ďalších bolo odkrytých v *Pompejach*; konsenzuálne na datovania práce navrhuje dátum krátko pred vládou Sullu (asi 100 pr.Kr.) a vidí v mozaike dôkaz šírenia egyptských kultov v Taliansku, kde helenistická Isis bola výsledkom synkretického splynutia s rímskou *Fortunou*; objavená v začiatku. 17.st. v talianskom meste Palestrina (staroveké Praeneste), pravdepodobne na mieste antického chrámu Fortuny; rozhodnutím všemocnej rodiny Barberini bola vytrhnutá z dlážky svätyne a prevezená do Ríma, kde tri stáročia bola uchovávaná v v Palazzo Barberini; bola niekoľkokrát obnovená a v roku 1953 sa vrátila do Palestrina, kde je vystavovaná dodnes

https://en.wikipedia.org/wiki/Nile_mosaic_of_Palestrina

Nílska mozaika

nílsky kríž - kríž nílsky

sv. **Nilus** - (†1004); Grék z Kalábrie v južnom Taliansku; po smrti ženy a dieťaťa sa stal rehoľníkom v San Demetrio Corone; pri *saracénskych* útokoch do južných oblastí Talianska sa uchýlil so svojimi stúpcami k *benediktínom* v Monte Cassino a neskoršie do *Ríma*; postavil sa proti cisárovi svätej ríše rímskej Otovi III. (pozri *rímsko-nemecká ríša*) vo veci pápežskej postupnosti; krátko pred smrťou sa uchýlil do gréckeho kláštora sv. Basila v Grotteferrate pri Frascati; medzi *freskami*, ktoré vytvoril tal. maliar Domenicchio (1581-1641), je zobrazená návšteva kajúcnika Ottu III., ktorý žiada Nila o rozhrešenie; je znázornená aj epizóda uzdravenia epileptického chlapca, ktorému Nilus potrel pery olejom z oltárnej lampy; pozri *kresťanskí svätci*

nimbus - lat. - „oblak; svätožiara“; pozri *aureola, mandorla, gloriola, svätožiara; mandala*

Baleka: svätožiara obopínajúca hlavu božstva alebo sa vznášajúca nad alebo za jeho hlavou; svetelný symbol (pozri *symboly svetelné*) označujúci božskosť toho, kto ju nesie; tvar nimbu a jeho ďalšie významy: vo tvare *kruhu* (terč, prstenec) symbolizuje zatvorenosť, večnosť, dokonalosť; vo tvare *trojuholníka*: symbolika čísla 3 (pozri *symboly číselné*: 3), *trojjednosť* najvyššieho božstva, v kresťanstve *Trojica*; v kresťanstve kruhový a trojuholníkový nimbus označuje *anjelov, apoštolov, prorokov, mučeníkov, svätcov* (pozri *kresťanskí svätci*); žijúcim zástupcom Boha prisúdený *nimbus štvorcový*; ďalšie typy: *nimbus polygonálny* a *krížový*; v kresťanskom umení sa objavil nimbus vo 4.st., prevzatý z východných náboženských sústav; býva zobrazovaný *farbou žltou, zlatou* alebo *farbou bielou*; v sochárstve podávaný *plasticky*; svojím určením sú iným typom svätožiary *aureola (gloriola)* a *mandorla*; so slnečným nimbom zobrazovaný aj bájný vták *fénix*

Apollo s rozžiarenú svätožiara (rímska dlážková mozaika z konca 2.st., El Djom, Tunisko)

nimbus krížový - svätožiara krížová

nimbus polygonálny - napr. u alegórií cnosti; pozri *Cnosti a Neresti*

nimbus štvorcový - nimbus u ešte žijúcich osôb so zvláštnou cirkevnou alebo aristokratickou hodnosťou (napr. pápež); od 6.st. po *gotiku*; vychádza z geometrickej symboliky čísla 4 (pozri *symboly číselné: 4; štvorec*), znamenajúce pozemský svet, jeho reálnu priestorovosť do štyroch svetových strán; štvorcový nimbus nesú aj zbožštené osobnosti, *donátori*

Pápež Paschal I. (Santa Prassede, Rím; r. 820)

Nimród - Gianni Guadalupi: syn Cháma, staviteľ babylonskej veže

Nový biblický slovník: Kúšov syn, jeden z prvých válečníkov, ktorý žil v Babylonii a súčasťou jeho kráľovstva sa stal *Babylon* a *Akkad*

Biedermann v súvislosti s heslom *Abrahám*: ako prorok uctievaný aj v *Koránu*; podľa islamskej tradície Abraháma mal zavraždiť kráľ Nimród, ktorého proctvo varovalo pred narodením dieťaťa múdrejšieho nad bohov a kráľov

Nimrúd - Kalach/Kalchu

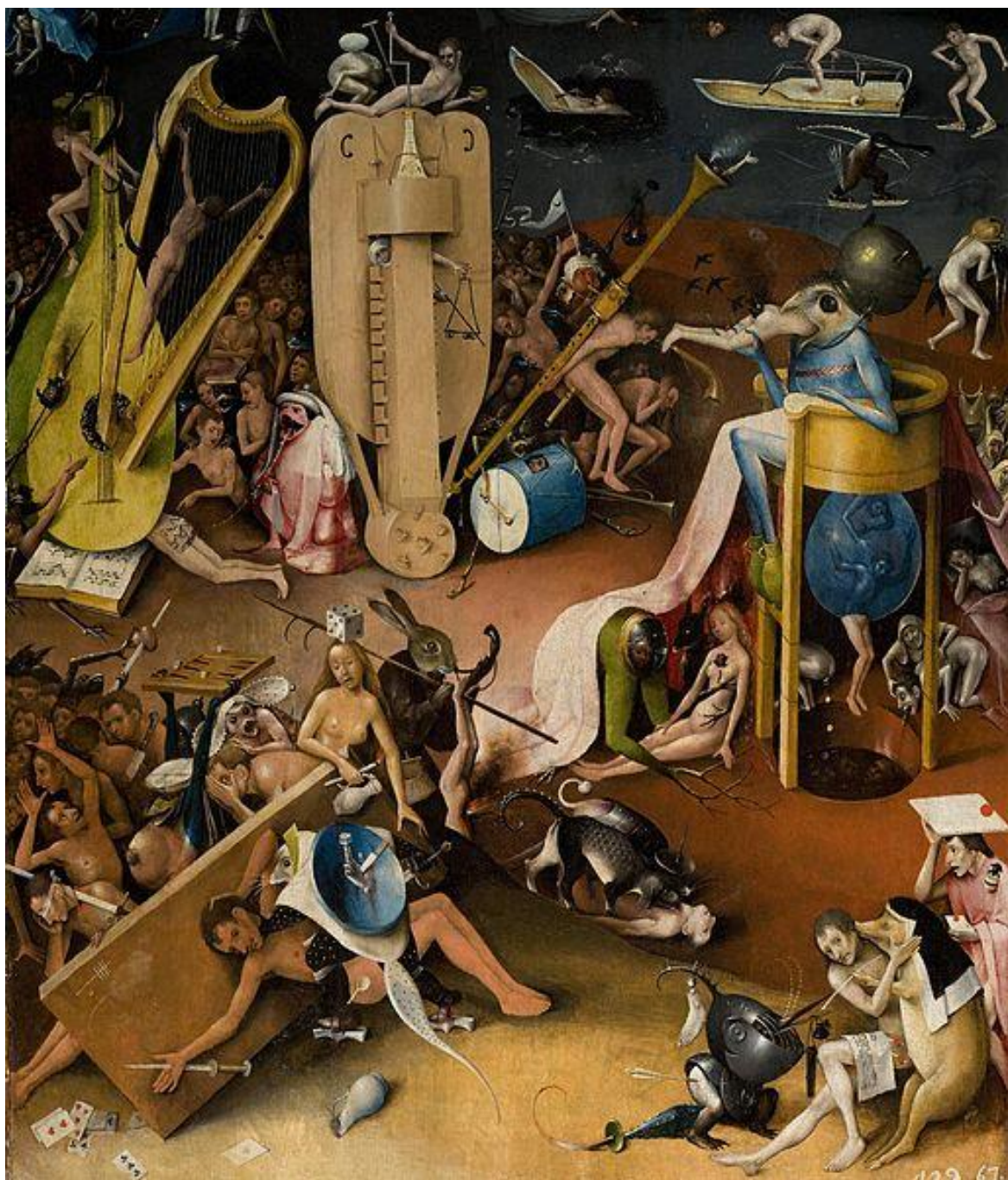
ninera - stredoveký *strunný nástroj*; pozri *hudobné nástroje*

http://en.wikipedia.org/wiki/Georges_de_La_Tour

Dvojica hudobníkov (katedrála Santiago de Compostela, 12.st.)

H. Bosch: Lutna, harfa a ninera (detail z obrazu Záhrada pozemských rozkoší, 1480-1490)

H. Aldegrever: Vyhnanie z raja (16.st.)

J. J. van Viet: Hráč na nineru (1632)

G. de La Tour: Hráč na nineru (1610-1630)

G. de La Tour: Hráč na nineru (1624-1650)

T. Hawk: Koncert dedinčanov (17.st.)

A. P. van de Venne: Haagský slepý muž hrá na flautu a roľnícka žena hrá na nineru (grisaille, 17.st.)

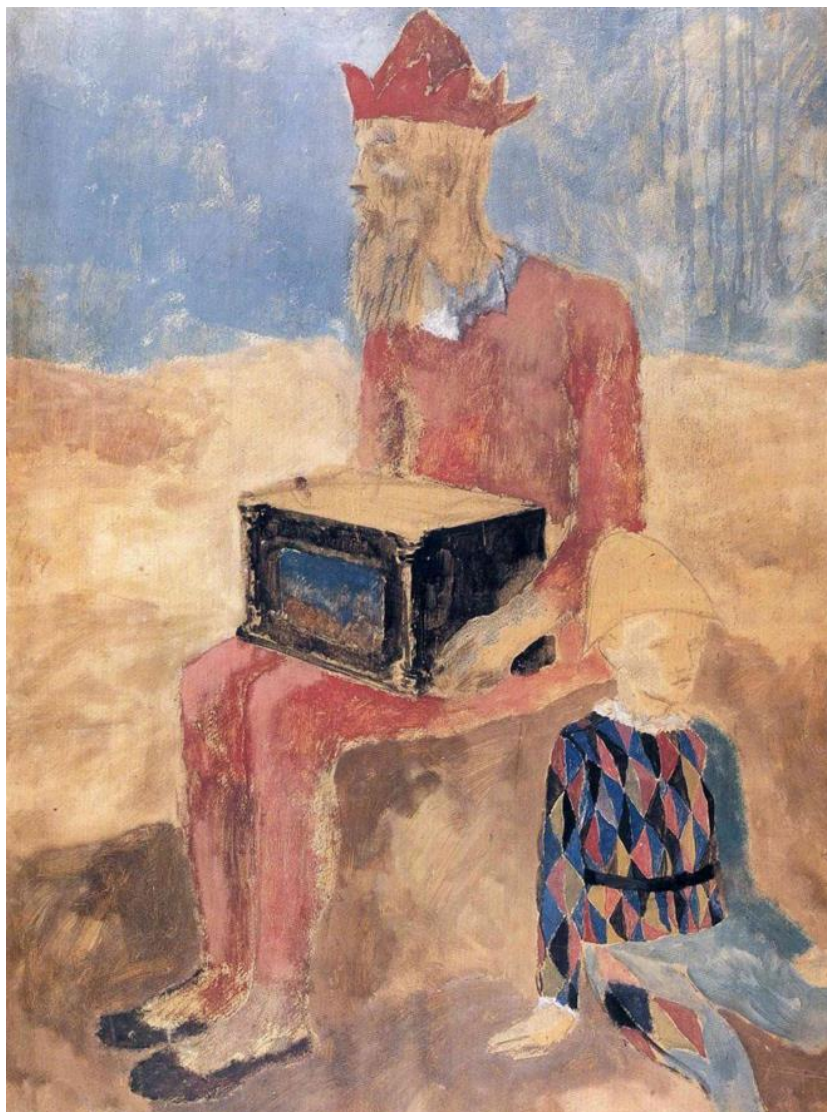

J. van Haensbergen: Zmenárnik peňazí (1675)

R. Bayeu y Subias: Hudobník (18.st.)

P. Picasso: Hráč na nineru (1905)